

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده اصول الدین
USUL AL DEEN COLLEGE

غیردولتی - غیرانتفاعی

دانشکده اصول الدین تهران

گروه : علوم قرآن و حدیث پایان نامه کارشناسی ارشد

موضوع

خط مشی تربیت دینی بر اساس سوره‌ی لقمان

استاد راهنما

دکتر سید محسن میرباقری

استاد مشاور

دکتر محسن احتشامی نیا

نگارش

امین زری نژاد

نیمسال : دوم

سال تحصیلی: ۹۱-۹۲

کلیه اصول الدین طهران

قسم علوم القرآن و الحدیث رساله ماجستير

بعنوان

منهج التریبه الدینیہ وفقاً لمعانی الايات المبارکة فی سورہ لقمان

الأستاذ المشرف :

دکتر سید محسن میرباقری

الأستاذ المشاور:

دکتر محسن احتشامی نیا

إعداد

الطالب امین زری نژاد

الفصل الدراسي : الثاني

السنه الدراسيّه : ۹۲-۱۳۹۱

Tehran USUL AL – DEEN COLLEGE

DEPARMENT OF
THE QURANIUC SCIENCES AND HADITH
M.A

RESEARCH TITLE

The method of Religious Training in The Quran – surah logman

Supervisor professor:
seyyed Mohsen Mir Bagheri, PhD

Advisor professor:
mohsen ehteshami nia, PhD

Prepared by:
Amin zarinezhad

second semester
Educational year: 91-92

سپاسگزاری:

با حمد و سپاس بی پایان از خداوند یگانه‌ای که عالم و آدم را به بهترین وجه و بدون هیچ نقص و خللی آفرید تا نشانه‌ای باشد برای یکتایی و بی‌همتایی او، و به انسان، قرآن را فرو فرستاد تا بوسیله‌ی آن کتاب آسمانی راه درست تربیت را به او بیاموزد.

ابتدا از «پدر بزرگووارم» نهایت سپاس را دارم که با زحمت بسیار و تشویق‌های فراوان خود، مرا به تحصیل علم رهنمون شدند.

سر بر پاهای «مادر مهربانم» می‌سایم و از او که در همه‌ی زندگی ام با اعمال و رفتارش، درس درست زیستن را به من آموخت، سپاسگزارم.

در برابر اساتید گرانقدر زانوی ادب می‌زنم و از آنها، که عطش درونم را با باران علم و معرفت سیراب می‌کنند و با سخاوت تمام ما را به بهره‌برداری از تعالیم قرآن و حدیث دعوت نموده‌اند، جناب آقای دکتر سید محسن میرباقری و جناب آقای دکتر محسن احتشامی نیا که راهنمایی‌ها و مشاوره‌های لازم را جهت نوشتن این پایان‌نامه ارائه نمودند تشکر و قدردانی ویژه دارم. همچنین از فرماندهی محترم و دلسوز گد ۱۲۸ پ.م مستقل نزاچا جناب سرهنگ خدابخش نیازی که با لطف و محبتی که ایشان با دادن مرخصی‌های به موقع و تشویق به ادامه تحصیل اینجانب که از مرزبانان ارتش جمهوری اسلامی می‌باشم داده‌اند نهایت تشکر و قدردانی را دارم.

در پایان از همسر گرامی ام که مرا در نوشتن این پایان‌نامه یاری رساندند کمال سپاس و قدردانی را دارم.

تقدیم به:

معلمان و مربیان بشر، حاملان وحی، مفسران واقعی قرآن، حافظان اسلام ناب محمدی، جانشینان به حق پیامبر گرامی، اسوه‌ها و الگوهای انسان؛ یعنی دوازده اختر تابناک آسمان امامت و ولایت (علیه السلام).
فرماندهی محترم گد ۱۲۸ پ.م مستقل نزاجا جناب سرهنگ خدابخش نیازی که نهایت لطف و سپاس در حقم داشته اند.

به پدر بزرگوار و مادر گرامی‌ام که اولین معلمان تربیتی و آموزشی من در پرورش ایمان و تقوا و فضائل اخلاقی بوده -
اند و همچنین به همسر مهربان و فداکارم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه.....
۲	کلیات.....
۳	۱- تبیین موضوع.....
۳	۲- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۴	۳- اهداف تحقیق.....
۴	۴- پیشینه تحقیق.....
۴	۵- سؤالات تحقیق.....
۵	۶- روش تحقیق.....
۶	بخش یکم : پیش نیازهای علمی موضوع.....
۷	فصل یکم: کلید واژگان.....
۷	۱- چیستی شناسی تربیت.....
۷	۱-۱- معنای لغوی تربیت.....
۷	۱-۲- تعریف اصطلاحی تربیت.....
۸	۲- چیستی شناسی حکمت.....
۸	۲-۱- معنای لغوی حکمت.....
۹	۲-۲- تعریف اصطلاحی حکمت.....
۱۰	۲-۳- موارد کاربرد حکمت در قرآن.....
۱۳	۲-۴- حکمت در اخبار.....
۱۳	۲-۴-۱- فضیلت حکمت.....
۱۴	۲-۴-۲- آثار حکمت.....
۱۴	۲-۴-۳- اساس حکمت.....
۱۴	۲-۴-۴- ویژگی‌های حکیمان.....
۱۴	۲-۴-۴-۱- ویژگی‌های اثباتی.....
۱۵	۲-۴-۴-۲- ویژگی‌های سلبی.....
۱۵	۳- لقمان شناسی.....
۱۵	۳-۱- کیستی لقمان.....
۱۶	۳-۲- تبار شناسی.....
۱۶	۳-۳- مشخصات ظاهری.....

۱۷	۳-۴- زمان و زیستگاه لقمان.....
۱۷	۳-۵- پیشه و نقش انگشتر.....
۱۸	۳-۶- شاگردان.....
۱۸	۳-۷- طول عمر.....
۱۸	۳-۸- آرامگاه.....
۱۹	۳-۹- پیامبری لقمان.....
۱۹	۳-۱۰- رمز دستیابی لقمان به حکمت.....
۲۲	فصل دوم: آشنایی با سوره ی لقمان.....
۲۲	۱- راز نامگذاری سوره.....
۲۲	۲- پادشاه های سوره.....
۲۳	جمع بندی پایانی در فضایل سوره.....
۲۳	۳- فرودگاه سوره.....
۲۴	۴- دورنمایی از محتوای سوره.....
۲۵	۵- آمار آیات و کلمات سوره.....
۲۶	۶- پیوند سوره با سوره پیش و پس.....
۲۸	۷- آیات برجسته سوره.....
۲۹	۸- شأن نزول برخی از آیات سوره.....
۳۲	بخش دوم: مبانی و اصول و ابزارهای تربیت.....
۳۳	درآمد: تعریف مبانی و اصول.....
۳۴	اهمیت گزینش مبانی.....
۳۵	فصل یکم: مبانی تربیت.....
۳۵	۱- برخورداری از فطرت خداخواه و خداشناس.....
۳۷	۲- برخورداری از نیروی انتخاب و اختیار.....
۳۹	۳- برخورداری از نیروی اندیشه.....
۴۱	۴- برخورداری از کشش کمال جویی.....
۴۳	فصل دوم: اصول تربیت.....
۴۳	۱- اصل توحید محوری.....
۴۴	۲- اصل تعقل و خردورزی.....
۴۵	۳- اصل تدبّر و ژرف اندیشی و آینده نگری.....
۴۷	۴- اصل اعتدال و میانه روی.....

۴۸	۵- اصل عزت طلبی
۵۱	فصل سوم : ابزارهای تربیت
۵۱	۱- موعظه
۵۲	۲- محبت
۵۴	۳- توبه
۵۶	بخش سوم: خط مشی تربیت دینی در سوره‌ی لقمان
۵۷	درآمد
۵۸	فصل یکم: خط مشی تربیت دینی در حوزه‌ی اعتقادی
۵۸	۱- توحیدگرایی و نفی شرک
۵۸	نگاهی کلان به آیه
۵۹	۱-۱- چیستی شناسی توحید
۵۹	۱-۱-۱- توحید در لغت
۵۹	۱-۱-۲- توحید در اصطلاح
۶۰	۱-۲- آثار سازنده‌ی توحیدگرایی
۶۰	۱-۲-۱- پرورش فضایل اخلاقی
۶۰	۱-۲-۲- تعدیل غرایز
۶۱	۱-۲-۳- استجاب دعا
۶۲	۱-۲-۴- گسترش عدل و قسط
۶۲	۱-۲-۵- گسترش رحمت و مغفرت
۶۳	۱-۲-۶- محبوبیت در دل مردم
۶۳	۱-۳- چیستی شناسی شرک
۶۳	۱-۳-۱- معنای لغوی شرک
۶۳	۱-۳-۲- شرک در اصطلاح
۶۴	۱-۳-۳- ریشه‌های شرک گرایی
۶۴	۱-۳-۳-۱- هواپرستی و اوهام باطل
۶۵	۱-۳-۳-۲- جهالت
۶۶	۱-۳-۳-۳- حس گرایی و غفلت از ماورای طبیعت
۶۶	۱-۳-۳-۴- تقلید کورکورانه
۶۷	۱-۳-۳-۵- منافع پنداری
۶۷	۱-۳-۳-۱- شفاعت

- ۶۱-۱-۳-۳-۵-۲- یاری و نصرت..... ۶۱
- ۶۱-۱-۳-۳-۵-۳- عزت و سربلندی..... ۶۱
- ۶۱-۱-۳-۴- پیامدهای شرک‌گرایی..... ۶۱
- ۶۱-۱-۳-۴-۱- تفرقه و جنگ..... ۶۱
- ۶۹-۱-۳-۴-۲- مذمت و خواری..... ۶۹
- ۶۹-۱-۳-۴-۳- عذاب جهنم..... ۶۹
- ۷۰-۱-۳-۴-۴- محرومیت از مغفرت..... ۷۰
- ۷۰- الگوی عینی و عملی..... ۷۰
- ۷۱-۲- معادباوری و حسابرسی اعمال..... ۷۱
- ۷۲-۱-۲- چپستی شناسی معاد..... ۷۲
- ۷۲-۱-۱-۲- معنای لغوی معاد..... ۷۲
- ۷۳-۱-۲- معنای اصطلاحی معاد..... ۷۳
- ۷۴-۱-۲- چرایی معاد..... ۷۴
- ۷۴-۱-۲-۲- دلایل امکان معاد..... ۷۴
- ۷۴-۱-۱-۲-۲- آفرینش نخستین..... ۷۴
- ۷۴-۱-۲-۲- قدرت مطلقه‌ی خداوند..... ۷۴
- ۷۵-۱-۲-۲- آیات احیاء الارض..... ۷۵
- ۷۶-۱-۲-۲- نمونه‌های عینی و تاریخی معاد..... ۷۶
- ۷۶- حضرت ابراهیم (علیه السلام) و مسأله‌ی معاد..... ۷۶
- ۷۷-۱-۲-۲- دلایل وقوع معاد..... ۷۷
- ۷۷-۱-۲-۲- برهان فطرت..... ۷۷
- ۷۸-۱-۲-۲-۲- برهان حکمت..... ۷۸
- ۷۹-۱-۲-۲-۲- برهان عدالت..... ۷۹
- ۸۰-۱-۲-۲-۲- برهان رحمت..... ۸۰
- ۸۰-۱-۲-۳- برکات اعتقاد به معاد و ایمان به آن..... ۸۰
- ۸۰-۱-۳-۲- ایمان به معاد انگیزه‌ی اعمال صالح..... ۸۰
- ۸۱-۱-۲-۳- توجه به معاد و تحرک و سازندگی..... ۸۱
- ۸۱-۱-۳-۳- ایمان به معاد و مفهوم بخشیدن به زندگی..... ۸۱
- ۸۲-۱-۳-۴- ایمان به معاد و آسان کردن مرگ..... ۸۲
- ۸۲-۱-۳-۵- ایمان به معاد و فضائل اخلاقی..... ۸۲

۸۳	۲-۳-۶- ایمان به معاد و عدالت اجتماعی.....
۸۳	۲-۳-۷- ایمان به معاد و آرامش جان.....
۸۴	۲-۴- پیامدهای انکار و فراموشی معاد.....
۸۴	۲-۴-۱- رویکرد به زندگی جنگلی و حیوانی.....
۸۴	۲-۴-۲- دل بستگی به دنیا.....
۸۴	۲-۴-۳- احساس پوچی دنیا.....
۸۵	۲-۴-۴- کیفر فراموشی روز جزا.....
۸۵	۲-۴-۵- رویکرد به انواع آلودگی ها.....
۸۶	۲-۴-۶- وظیفه گریزی.....
۸۶	۲-۴-۷- رویکرد به آزادی بی قانون و ولنگاری.....
۸۶	الگوی عینی و عملی.....
۸۷	فصل دوم: عرصه‌های تربیت در حوزه‌ی اخلاقی.....
۸۷	۱- صبر و استقامت.....
۸۷	۱-۱- چستی شناسی صبر.....
۸۷	۱-۱-۱- صبر در لغت.....
۸۸	۱-۱-۲- صبر در اصطلاح.....
۸۸	۱-۲- اهمیت صبر.....
۸۸	۱-۳- آثار تربیتی صبر.....
۸۹	۱-۳-۱- دستیابی به بهشت.....
۸۹	۱-۳-۲- ثواب تصدیق کنندگان پیامبر(ص).....
۸۹	۱-۳-۳- پاداش شهید در راه خدا.....
۸۹	۱-۳-۴- تحصیل درجات از خداوند.....
۸۹	۱-۴- آفات صبر.....
۹۰	۱-۴-۱- شتابزدگی.....
۹۰	۱-۴-۲- خشمگینی.....
۹۱	۱-۴-۳- دلتنگی و افسردگی.....
۹۱	۱-۴-۴- ناامیدی.....
۹۲	الگوی عینی و عملی.....
۹۲	۲- غرور و تکبر.....
۹۳	۲-۱- چستی شناسی تکبر.....

۹۳	۲-۱-۱- معنای لغوی تکبر.....
۹۳	۲-۱-۲- معنای اصطلاحی تکبر.....
۹۴	۲-۱-۲- مفسد و پیامدهای تکبر.....
۹۴	۱-۲-۱- آلودگی به شرک و کفر.....
۹۴	۱-۲-۲- محرومیت از دانش.....
۹۵	۱-۲-۳- تکبر سرچشمه‌ی اصلی بسیاری از گناهان.....
۹۵	۱-۲-۴- محرومیت از یاری خدا.....
۹۵	۱-۲-۵- تکبر مایه‌ی تنفر و پراکندگی مردم.....
۹۶	الگوی عینی و عملی.....
۹۷	۳- تواضع و فروتنی.....
۹۷	۳-۱- چیستی شناسی تواضع.....
۹۷	۳-۱-۱- معنای لغوی تواضع.....
۹۸	۳-۱-۲- تواضع در اصطلاح.....
۹۸	۳-۲- فضیلت تواضع و آثار آن.....
۱۰۰	الگوی عینی و عملی.....
۱۰۱	فصل سوم: خط مشی تربیت دینی در حوزه‌ی رفتاری
۱۰۱	۱- شکر.....
۱۰۲	۱-۱- چیستی شناسی شکر.....
۱۰۲	۱-۱-۱- شکر در لغت.....
۱۰۲	۱-۱-۲- شکر در اصطلاح.....
۱۰۳	۱-۲- آثار تربیتی شکر.....
۱۰۳	۱-۲-۱- بهره‌مندی از آثار شکر.....
۱۰۳	۱-۲-۲-۱- روشنی دل.....
۱۰۳	۱-۲-۲-۲- آرامش قلب.....
۱۰۳	۱-۲-۳- خشیت و ترس از خدا.....
۱۰۴	۱-۲-۴- بصیرت یافتن و شناخت شیطان.....
۱۰۴	۱-۲-۵- آمرزش گناهان.....
۱۰۴	۱-۲-۶- افزایش هدایت.....
۱۰۴	۱-۲-۲- قناعت ورزی.....
۱۰۵	۱-۲-۲-۱- عزت و سرافرازی.....

- ۱-۲-۲-۲- ایمنی از خواری..... ۱۰۵
- ۱-۲-۲-۳- زدودن نگرانی از خاطر..... ۱۰۵
- ۱-۳-۳- پیامدهای شکر گریزی و کفران نعمت..... ۱۰۵
- ۱-۳-۱- محرومیت از خیر و نیکی دنیا و آخرت..... ۱۰۶
- ۱-۳-۲- سلب نعمت..... ۱۰۶
- ۱-۳-۳- تنفر و نفرین خدا..... ۱۰۶
- ۱-۳-۴- استدراج..... ۱۰۶
- ۱-۳-۵- فشار قبر..... ۱۰۷
- الگوی عینی و عملی..... ۱۰۷
- ۲- نیکی به پدر و مادر..... ۱۰۷
- درآمد: احترام پدر و مادر در منطق اسلام..... ۱۰۸
- ۲-۱- برکات نیکی به پدر و مادر..... ۱۰۹
- ۲-۱-۱- بهشت..... ۱۰۹
- ۲-۱-۲- ثواب شهادت..... ۱۱۰
- ۲-۱-۳- انجام بهترین اعمال..... ۱۱۰
- ۲-۱-۴- طول عمر و فراوانی روزی..... ۱۱۰
- ۲-۱-۵- داشتن فرزندان صالح..... ۱۱۱
- ۲-۱-۶- آسان شدن مرگ..... ۱۱۱
- ۲-۱-۷- ثواب حج مقبول..... ۱۱۱
- ۲-۱-۸- عروج به قله‌ی کمال..... ۱۱۲
- ۲-۱-۹- کامرانی در زندگی..... ۱۱۲
- ۲-۱-۱۰- اطاعت از پیامبر(ص)..... ۱۱۲
- ۲-۲- عواقب بدی به پدر و مادر..... ۱۱۳
- ۲-۲-۱- مطرود پیامبر(ص)..... ۱۱۳
- ۲-۲-۲- دور شدن از عدالت..... ۱۱۳
- ۲-۲-۳- محرومیت از الطاف خداوندی..... ۱۱۳
- ۲-۲-۴- دور شدن از بهشت..... ۱۱۴
- ۲-۲-۵- خشم الهی..... ۱۱۴
- ۲-۲-۶- گدایی و نداری..... ۱۱۴
- ۲-۲-۷- کوتاه شدن عمر و کم شدن روزی..... ۱۱۴

- ۱۱۵.....۲-۲-۸ - محرومیت از حقوق اجتماعی.....
- ۱۱۵.....الگوی عینی و عملی.....
- ۱۱۶.....۳- نماز.....
- ۱۱۶.....۳-۱- چستی شناسی صلاه (نماز).....
- ۱۱۶.....۳-۱-۱- صلاه در لغت.....
- ۱۱۷.....۳-۱-۲- صلاه در اصطلاح.....
- ۱۱۷.....۳-۲- اهمیت نماز.....
- ۱۱۸.....۳-۳- حکمت و برکات تربیتی نماز.....
- ۱۱۹.....۳-۳-۱- نماز مهمترین عامل بازدارنده از تباهی‌ها.....
- ۱۲۰.....۳-۳-۲- نماز، درهم شکننده‌ی غرور.....
- ۱۲۱.....۳-۳-۳- نماز دژ شیطان ستیزی.....
- ۱۲۲.....۳-۳-۴- نماز محوکننده‌ی گناهان.....
- ۱۲۳.....۳-۳-۵- نماز، وسیله‌ی تقرب به پروردگار.....
- ۱۲۳.....۳-۴- پیامدهای ترک نماز.....
- ۱۲۳.....۳-۴-۱- نشانه‌ی کفر و شرک.....
- ۱۲۴.....۳-۴-۲- مایه‌ی عذاب.....
- ۱۲۵.....۳-۴-۳- تنگی معیشت و کوری بصیرت.....
- ۱۲۶.....۳-۴-۴- خواری و ذلت.....
- ۱۲۶.....الگوی عینی و عملی.....
- ۱۲۷.....۴- امر به معروف و نهی از منکر.....
- ۱۲۷.....۴-۱- چستی شناسی معروف و منکر.....
- ۱۲۷.....۴-۱-۱- معروف و منکر در لغت.....
- ۱۲۹.....۴-۱-۲- معروف و منکر در اصطلاح.....
- ۱۲۹.....۴-۲- اهمیت امر به معروف و نهی از منکر.....
- ۱۳۰.....۴-۳- حکمت و برکات امر به معروف و نهی از منکر.....
- ۱۳۱.....۴-۳-۱- برپائی واجبات.....
- ۱۳۱.....۴-۳-۲- دعوت به اسلام.....
- ۱۳۲.....۴-۳-۳- پرداخت حقوق دیگران.....
- ۱۳۲.....۴-۳-۴- مخالفت با ستمگران.....
- ۱۳۲.....۴-۳-۵- گرفتن «صدقات» از منابع آن و مصرف در موارد تعیین شده.....

- ۱۳۳..... ۴-۳-۶- عمران و آبادی زمین.....
- ۱۳۳..... ۴-۳-۷- دنیا و آخرتی سودمند.....
- ۱۳۳..... ۴-۴- آثار تخریبی ترک امر به معروف و نهی از منکر.....
- ۱۳۴..... ۴-۴-۱- پیامدهای فردی.....
- ۱۳۴..... ۴-۴-۱-۱- وارونه شدن شخصیت فرد.....
- ۱۳۵..... ۴-۴-۱-۲- شرکت در گناه گناهکاران.....
- ۱۳۶..... ۴-۴-۱-۳- محرومیت از درجات عالی اخروی.....
- ۱۳۶..... ۴-۴-۲- پیامدهای اجتماعی.....
- ۱۳۶..... ۴-۴-۲-۱- سلب برکات الهی.....
- ۱۳۷..... ۴-۴-۲-۲- چیرگی اشرار و خاری اختیار.....
- ۱۳۸..... ۴-۴-۲-۳- عذاب فراگیر.....
- ۱۳۸..... الگوی عینی و عملی.....
- ۱۳۹..... ۵- اعتدال و انضباط در گفتار.....
- ۱۳۹..... ۵-۱- معنای اعتدال در گفتار.....
- ۱۴۰..... ۵-۲- کنترل صدا از نظر قرآن.....
- ۱۴۱..... ۵-۳- آثار رعایت اعتدال در صدا و گفتار.....
- ۱۴۲..... نتیجه گیری.....
- ۱۴۲..... پیشنهاد.....
- ۱۴۳..... منابع و مأخذ.....

چکیده

نیاز بشر به تربیت امری است انکار ناپذیر، لکن تربیتی شایسته و درخور مقام خلیفه الهی انسان است که مطابق با فطرت الهی او باشد تا از این راه به کمال وجودی خویش نائل آید. یکی از الگوهای تربیتی در قرآن لقمان حکیم است که خداوند به خاطر فرزاندگی و وارستگی اش حکمت را به وی عنایت فرمود و یکی از سوره‌های قرآن را به نام ایشان نامگذاری کرد. در این رساله سعی شده است که به خط مشی تربیت دینی بر اساس سوره‌ی مبارکه لقمان و اندرزهای حکیمانه‌ی لقمان پرداخته شود.

مطالب این رساله در سه بخش تنظیم گردیده است:

بخش یکم: پیش نیازهای علمی موضوع که دو فصل دارد:

فصل یکم: کلید واژگان که شامل سه مبحث است:

۱- چیستی شناسی تربیت ۲- چیستی شناسی حکمت ۳- لقمان شناسی

فصل دوم: آشنایی با سوره‌ی لقمان که خود چند قسمت دارد، مانند: فضیلت سوره، محتوای سوره، فرودگاه سوره، آیات برجسته‌ی سوره، ...

بخش دوم: مبانی، اصول و ابزارهای تربیت که شامل سه فصل است :

فصل یکم: مبانی تربیت

فصل دوم: اصول تربیت

فصل سوم: ابزارهای تربیت

بخش سوم: خط مشی تربیت دینی در سوره‌ی لقمان که سه فصل دارد:

فصل یکم: خط مشی تربیت دینی در حوزه اعتقادی

فصل دوم: خط مشی تربیت دینی در حوزه اخلاقی

فصل سوم: خط مشی تربیت دینی در حوزه رفتاری

امید است خداوند تبارک و تعالی این قلیل را پذیرا گردد و با لطف کثیرش ما را مورد عنایت خود قرار دهد .

کلید واژه ها: تربیت، حکمت، لقمان

مقدمه

(الحمد لله رب العالمين و الصلاه و السلام على امين وحيه و مبلغ رسالاته محمد المصطفى الذی ارسل للناس بشيراً و نذيراً و داعياً الى ربه و سراجاً منيراً و على اهل بيته قراء القرآن الذين اذهب الله عنهم الرجس و يطهرهم تطهيراً).

دين اسلام کامل کننده‌ی همه‌ی دين‌هاست و بر امر تربيت تأکيد فراوان دارد. انسان با تربيت صحيح و سازنده می‌تواند در تکوين شخصيت راستين خود تلاش کند و آن‌گونه که شايسته‌ی مقام انسانی است مدارج کمال و تعالی را طی کند و به جایی برسد که هيچ یک از مکاتب بشری نتواند در شخصيت او خدشه وارد سازد و آن را دچار تزلزل گرداند.

یکی از مربيان نمونه در زمينه‌ی تربيت که قرآن به ما معرفی می‌کند، لقمان حکيم است. که یکی از یکصد و چهارده سوره‌ی قرآن به نام وی نامگذاری شده است.

بی‌گمان یکی از نام‌آورترین چهره‌هایی که از رهگذر آموزه‌های قرآنی شهرتی به قلمرو گسترش فرهنگ اسلامی یافته و در اشاعه تعليمات کتاب آسمانی اسلام، در ردیف شخصيت‌های کم نظير قرار گرفته، حضرت لقمان حکيم است. صاحب‌دلی که خواسته یا ناخواسته دامنه‌ی گسترده‌ای از فرهنگ بشری را زیر چتر تأثیر خود درآورده است. ملت‌ها دانسته یا نادانسته از تراوش اندیشه و بيان او در مسیر زندگی سود جسته و می‌جویند.

در این پایان‌نامه سعی شده است تا آنجا که توان علمی اجازه داده است ابتدا مطالب ورود به بحث تشریح گردد و سپس به بررسی نکات و خط مشی تربيت دینی موجود در سوره پرداخته شده است. البته ذکر این نکته لازم است که ممکن است به تمام موارد و نکات سوره، پرداخته نشده باشد لکن مهم‌ترین و برجسته‌ترین عناوين و نکات بيان شده است.

کلیات

تبیین موضوع

اهمیت و ضرورت تحقیق

اهداف تحقیق

پیشینه تحقیق

سؤالات تحقیق

روش تحقیق

کلیات

از آن جا که سرآغاز هر پژوهشی هدفدار به معرفی دقیق و بیان ویژگی‌ها و ضرورت‌ها و اهداف تحقیق آن اختصاص دارد، در این مبحث به بیان مسئله، ضرورت تحقیق، اهداف تحقیق، پیشینه تحقیق، سؤالات تحقیق و روش تحقیق می‌پردازیم.

۱- تبیین موضوع

قرآن کریم به عنوان آخرین کتاب آسمانی کاملترین و جامع‌ترین برنامه‌ی الهی برای هدایت و تربیت بشر است. هر انسانی فطرتاً خواهان تربیت صحیح است تا سعادت دنیوی و اخروی را کسب کند. لذا جهت تربیت صحیح و سالم ملزم به رعایت نکاتی است که با به کار بردن آنها در زندگی، و یا برنامه‌ریزی روش مند و ایده‌آل، منافع مادی و معنوی خود را با الگوگیری از قرآن و نمونه‌های قرآنی تضمین کند. این تحقیق و نوشتار در پی آن است تا خط مشی تربیت دینی بر اساس یکی از سوره‌های تربیتی قرآن یعنی سوره لقمان که حاوی مهمترین و برجسته‌ترین نکات تربیتی که می‌توان در مجموع آنرا (سیاست دینی) نامید.

و الگوگیری از یکی از فرزندان تربیتی (یعنی لقمان حکیم) مورد بررسی قرار دهد که نگارنده این کار را با بهره‌گیری از کتاب خدا و سنت رسول الله (ص) و ائمه معصومین (ع) و نیز کتابهای اخلاقی - تربیتی انجام داده است.

۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

قرآن سرچشمه تمام معارف بشری است. معارفی که بشر با به کار بردن آنها در زندگی فردی و اجتماعی خود می‌تواند مراحل رشد و تعالی و کمال را طی کند و به سر منزل مقصود که همان قرب الهی است نایل آید. لذا نخستین اهمیت این موضوع، قرآنی بودن آن است و از آنجایی که قرآن (تَبَيَّنَا لَكُلِّ شَيْءٍ) است و تمام آنچه مربوط به هدایت و سعادت بشر می‌باشد در آن آمده است، (لَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ) به این نتیجه می‌رسیم که از جامعیت خاصی برخوردار است و بررسی موضوعات تربیتی از دیدگاه آن ارزشمند و با اهمیت است.

دومین اهمیت و ضرورت موضوع این پژوهش تربیتی بودن آن است زیرا اهتمام قرآن کریم به تربیت باعث شده است که آن را یکی از اهداف بعثت انبیاء معرفی کند و در آیات زیادی به بیان اهمیت تربیت و تزکیه پرداخته است چون هدف اصلی و نهایی از این کتاب الهی هدایت انسانها و معرفت خداوند تبارک و تعالی است که هیچ هدفی بالاتر از این وجود ندارد.

و سومین اهمیت این تحقیق نیاز انسان به تربیت صحیح است چنین نیازی همواره در هر عصر و زمانی وجود داشته و خواهد داشت. بنابراین ضرورت‌های یاد شده ایجاب کرده تا ما به گوشه‌ای از نکات تربیتی و الگوبرداری از آن به عنوان خط مشی تربیت دینی آن هم در نهایت ضعف و کاستی بپردازیم.

۳- اهداف تحقیق

از آنجا که در هر عصر و زمان، یکی از ضروری‌ترین نیازهای انسان تربیت بوده است، پیامبران و مصلحان بزرگ بشر تلاش نموده‌اند که جامعه‌ی سالم پرورش دهند و افراد پاک و شایسته به بار آورند. با این حال تربیت و مباحث مربوط به آن از جمله موضوعاتی است که گذشت زمان آن را کهنه نمی‌سازد و هیچ‌گاه از اهمیت آن کاسته نمی‌شود بلکه در هر عصر و زمانی مباحث تربیتی جریان دارد و پرسشهای تازه‌ای درباره‌ی آن مطرح می‌گردد که در نتیجه تحقیق و پژوهش تازه‌تری می‌طلبد.

لذا اهداف علمی و عملی تحقیق عبارتند از:

۱- توجه دادن مجریان و متولیان امر تربیت به استفاده از منابع تربیتی برای بهره‌گیری از آن در عرصه‌های فرهنگی.

۲- کاربرد نکات تربیتی در زندگی روزمره برای تربیت فردی و اجتماعی و نیز الگوگرفتن از کاربران آن.

۳- استفاده از عناصر تربیتی برای تقویت و رشد جامعه.

۴- رسیدن به درجه‌ی انسانیت با رعایت نکات دستوری و آموزنده و پندهای متنبه برای سعادت و خوش-بختی دنیوی و اخروی.

۵- استفاده نکات تربیتی که همان خط مشی تربیت دینی است از ویژگیهای شخصیت‌های الگو و نمونه همچون لقمان حکیم.

۶- استفاده از این تحقیق به عنوان مقدمه گام‌های بعدی جهت اینکه خوانندگان محترم به بررسی خط مشی تربیت دینی بر اساس سایر سوره‌های قرآن بپردازند.

۴- پیشینه تحقیق

با مطالعات و بررسی‌های صورت گرفته پیرامون مسأله‌ی مورد بحث در این تحقیق، پژوهش مستقلی که به طور خاص به این موضوع پرداخته باشد یافت نشد. ولی به طور پراکنده مطالبی در کتب نگاشته شده زیر یافت شده است:

۱- تفسیر سوره لقمان - محسن قرائتی

۲- لقمان و حکمت‌های دهگانه او در قرآن - محمد محمدی اشتهاردی

۳- پایان‌نامه‌ای تحت عنوان لقمان حکیم و بررسی تطبیقی حکمت‌های او - عبدالله موحدی نسب که در دانشگاه تربیت مدرس تهران انجام شده است.

۵- سؤالات تحقیق

الف) اصلی

مهمترین سؤالی که این پژوهش بر اساس آن شکل گرفته این است که:

خط مشی تربیت دینی (رهنمودهای تربیتی) در سوره‌ی لقمان چیست؟